

K I N D E R E N V R A G E N I V .

RADIOLEZING

UITGESPROKEN VOOR DE A.V.R.O.-MICROFOON

OP DONDERDAG 2 JANUARI 1958 VAN 11.45 - 12.00 UUR

DOOR MEVROUW A. GROENMAN-DEINUM

ONDER AUSPICIËN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

=====

Hiervoor mij liggen de brieven, die mij naar aanleiding van de Radio-causerieën onder de titel "Kinderen vragen" langs verschillende wegen bereikten en dan wil ik beginnen met allen die het enthousiasme en de activiteit opgebracht hebben om mij te schrijven hartelijk dank te zeggen; ik weet dat dit om een actieve geest vraagt die in staat is gedachten in daden om te zetten. Ik hoop dat al degenen, die om een afschrift van de lezingen gevraagd hebben, deze reeds via het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond ontvangen hebben.

Degenen, die om een lijstje met titels van geschikte boeken vroegen, kunnen er op rekenen dit binnenkort thuis gestuurd te krijgen. Wel hoop ik, dat zij mee willen pionnieren, mee uit willen kijken bij de bestaande en steeds nieuw verschijnende boeken, zodat wij elkaar steunend, steeds dichterbij ons ideaal kunnen benaderen. Aan allen die inlichtingen over het Verbond vroegen zal één en ander al reeds toegezonden zijn. Ik hoop dat vooral de luisteraar uit Kampen hierin iets zal kunnen vinden, want ik kan mij zijn moeilijke situatie heel goed indenken.

Een extra woord van dank wil ik uitspreken tot de luisteraars, die het met mij eens waren en dat vaak op zo'n aardige manier in hun nabetrachting tot uiting brachten. Ik wil in dit verband vooral noemen de brief van een 70-jarige luisteraar uit Arnhem.

Een luisteraar uit Amsterdam-Z. meent dat het leven zelf de buitenkerkelijken wel aan de juiste antwoorden helpt. Dat kan ik in grote trekken wel met hem eens zijn, als we ons dan maar bewust voor de vele facetten van dat leven openstellen. Een confrontatie met wat onze tijd aan gegevens beschikbaar stelt, kan ons dat leven echter wel gemakkelijker en helderder bewust doen worden, zodat wij onze antwoorden steeds beter en zuiverder geven kunnen. De uitroepen: "O, God! en O, Moeder!" behoeven niet te wijzen op godsdienstigheid, (de tweede uitroep zeker niet!) zij kunnen ook overblijfselen zijn uit vroeger perioden of van anderen overgenomen zijn, zonder dat een werkelijke innerlijke binding met deze uitroepen bestaat.

Genoten heb ik van de beide brieven van twee luisteraars uit Roermond en Bloemendaal, die even van 't hart moesten. Ik ben hun er dankbaar voor. Zij hebben mij moed gegeven.

Al was 't geen ik in de eerste drie causerieën te zeggen had eigenlijk niet voor godsdienstige mensen bedoeld, twee brieven lijken mij in 't belang van meerderen, geschikt om in dit kwartiertje te beantwoorden. De ene brief is van de vorige reeds genoemde luisteraarster uit Doorn, die vroeger buitenkerkelijk, nu kerkelijk godsdienstig is. De tweede brief is van een luisteraarster uit Amsterdam-W.; zij is eigenlijk een buitenkerkelijke collega, maar geestelijk precies aan de andere kant; juist zeer bijbels gericht; alle kerkelijke uitleg van de bijbel wijst zij af.

Beide brieven zijn warm en hartelijk gesteld en als 't ware uit een innerlijke gedrevenheid voortgekomen. Ik heb ze daarom niet zuchtend neergelegd, zoals zij zelf veronderstellen, maar ondanks het grote verschil in opvattingen, mij met hen verwant gevoeld. Wat mij trof was dat in beide brieven het hoofdthema "ongerustheid" was over hetgeen zij door de Radio hoorden, voortkomend uit verantwoordelijkheidsbesef voor de medemens.

Nu is het zo dat wij vroeger zelden iets van anders geaard geestelijk leven vernamen of wij moesten het speciaal gaan zoeken. Nu klinken allerlei stemmen, van de meest uiteenlopende richtingen in onze huiskamer en dan gebeurt het ons allemaal wel dat wij verbaasd, niet begrijpend en ongerust het betoog van die ander volgen. Ik vraag mij echter af, of deze ongerustheid altijd nodig is.

Ieder mens leeft, behalve in de gewone wereld van ons allemaal, in een eigen geestelijke wereld. Nu bestaan er in deze tijd mensen wier geeste-

lijke wereld geheel beïnvloed en gedragen wordt door de Bijbel, de bijbelse voorstellingswereld, de bijbelse taal, het bijbelse wereldbeeld, Aan de andere kant zijn er momenteel mensen, wier geestelijke wereld niet meer door de Bijbel beïnvloed wordt, maar door de gegevens die deze tijd de mens te bieden heeft, b.v. die van de wetenschappen en die van het geestelijk leven van de mens, waarbij dus de bijbel, min of meer, een plaats heeft. Tussen deze beide groepen in bestaat een eindeloos aantal combinaties van beiden, soms in de wonderlijkste verhoudingen.

Dat is op zichzelf helemaal niet erg, want in de brede stroom van leven en geestelijk leven, die door de tijden vloeit, is plaats voor ons allen, maar het heeft wel tot gevolg dat wij elkaar soms niet meer kunnen verstaan en ons ongerust maken dat de ander te kort komt. Humanisten zeggen het soms heel gewoon, niet in bijbelse taal en niet in bijbelse beelden, en dat is voor velen, die geestelijk leven alleen in die vorm aanvoelen, moeilijk te beluisteren. Had U deze moeilijkheid bij het luisteren niet gehad, dan zoudt U gemerkt hebben, dat veel belangrijks, ook naar Uw opvatting, in de antwoorden aanwezig was. Maar het voor U essentiële was er niet, want uit beide brieven klinkt het: "U gelooft niet! Hoe moeten Uw kinderen later voort zonder dat houvast in moeilijke uren, hoe moeten zij later de weg door het leven vinden?"

Laten wij eens veronderstellen dat U gedwongen zoudt kunnen worden om God en Jezus Christus, die in Uw geestelijke wereld werkelijk en levend voor U zijn, uit te bannen. Ik ben er zeker van dat het U zou zijn als ware de zon voor altijd ondergegaan. U zoudt inderdaad alle houvast kwijt zijn en de weg in het duister niet meer kunnen vinden.

Als daarentegen ik gedwongen zou kunnen worden bijbelse geloofsvoorstellingen in mijn wereld te plaatsen en mijn geestelijke horizon af te sluiten met een persoonlijk God of het zijns-mysterie op bijbelse wijze moest benaderen, ik zou het intens benauwd krijgen. Toch weten wij beiden, dat er licht en lucht genoeg is voor ons allebei en weet ik zeker dat U het niet benauwd hebt. Gelooft U mij dan als ik U verzeker, dat ik niet in duisternis wandel.

De kracht, die U van verre aanroept en handelend tot U neemt, weten wij in de mens aanwezig.

Wij geloven en het is zo als wij in deze tijd weten, geen onredelijk geloof, dat de mens niet meer kracht en mogelijkheden aan kan vragen dan in hem aanwezig zijn en dat hij niet meer en niet minder kan doen dan deze kracht en deze mogelijkheden bij hemzelf en bij zijn medemens tot ontplooiing te brengen, in samenwerking met zijn medemensen en met behulp van de vele waardevolle gegevens, uit heden en verleden, die hem in deze tijd ten dienste staan. Als de mens zich deze kracht en deze mogelijkheden bewust wordt, door weten en innerlijk beleven, behoeft hij niet meer te volgen, geen houvast in Christelijke zin te hebben, maar kan hij met zijn menselijke vermogens stap voor stap zelfstandig zijn weg vinden. Dit is een wondermooie wijze van gaan, ook als de weg een uiterst zware en moeilijke is. 't Is misschien goed te weten dat velen, die buitengewoon zwaar door het lot getroffen zijn of dag in dag uit met het menselijk lijden geconfronteerd worden, in de voorste rijen van de humanistische organisatie hun arbeid verrichten en ik kan U verzekeren dat zij geen teleurgestelde negativisten zijn.

Ik ben het met U eens als U zegt, dat wij op sommige vragen geen antwoorden hebben, maar soms kan het bekennen van principiële onwetendheid beter zijn dan een onbevredigend antwoord.

Onze open geestelijke horizon houdt tevens in dat wij afwachten en vol belangstelling staan tegenover alles wat verder ernstig onderzoek van de menselijke geest aan het licht zal brengen; van deze menselijke geest, die nog pas in een jong stadium van ontwikkeling is, gezien de miljarden jaren voorontwikkeling van materie en leven, weten wij nog weinig.

Daarom staan wij ook tegenover ervaringen op para-psychologisch gebied, zoals de luisteraarster uit Doorn aanstipte en tegenover ervaringen van mensen op de rand van de dood, mij door een luisteraar uit Bennebroek ter overdenking gegeven, met grote belangstelling. Voorshands geven de resultaten van dit onderzoek geen redenen om ons geestelijk bestaan hierop te bouwen.

Wij wachten rustig af en houden ons intussen liever bezig met mens en wereld. Want als ons iets ter harte gaat dan is dat 't intense lijden van de mensheid, niet alleen door botsingen en krachtmetingen met de krachten van de haar omringende natuur (want in die strijd was zij juist vaak groot en eendrachtig) maar vooral om het diepgaande, niet te beschrijven leed, dat mensen mensen hebben aangedaan uit onwetendheid en uit onmacht om in de ander de medemens te herkennen.

Het is op dit terrein dat allen, van welk geloof of levensovertuiging ook elkaar kunnen vinden en kunnen samenwerken. - De luisteraarster uit Amsterdam(W) kan zich niet voorstellen dat ik de dood als iets natuurlijks stel; de bijbel zegt het anders. Dat mensen soms naar de dood verlangen, er niet bang voor zijn is haar totaal onbegrijpelijk. Nu heb ik niet gezegd dat mensen in 't algemeen naar de dood verlangen, maar dat dit soms als mensen oud en moe zijn, gebeuren kan. Mensen sterven zelden de natuurlijke dood en dat geeft de problemen, maar toch komt dit natuurlijk uitblussen voor en heeft dan niets tragisch, al blijft het altijd een groot gebeuren. Inderdaad heb ik ook mensen gekend die grote angst voor de dood hadden en bij het lichamelijk lijden ook nog te vechten hadden met vreselijke voorstellingen over de dood en 't hiernamaals, die vroeger door mensen in hun geest waren gebracht. En al is er ook een mooier en hoogstaander geloof over de dood en het leven daarna, dan oefenen deze oude voorstellingen toch vaak hun invloed nog uit.

Mensen kunnen ook bang zijn voor het onbekende van de dood, zoals zij angst hebben voor 't onbekende in het algemeen en zoals er ook angst voor de ruimte bestaat. Daarentegen kunnen anderen zich juist aangetrokken voelen tot het onbekende en de ruimte.

Ook zijn er mensen die de dood niet kunnen aanvaarden, omdat zij in wezen het leven als éénheid van tegenstellingen nooit hebben aanvaard.

Maar dit zou ik niet allemaal met jonge kinderen willen bespreken, later komt de gelegenheid voor deze gesprekken zeker wel. Dat Uw kindje van 5 jaar al zulke sombere gedachten over de dood heeft, kan zijn grond toch hebben in het feit dat U zelf, op gezag van Uw eigen uitleg van de bijbel, de idee van de dood niet als natuurlijk en zinvol, zij het zelden strijdloze begrenzing van het leven kunt zien.

Of er een leven na de dood is, is voor mij weer een open vraag; ik vind dit ook niet zo belangrijk. Ik ben zo geboeid door 't leven om mij heen en door het grote gebeuren waaraan ik deel heb: de lichtende geboorte van onze zon en onze aarde uit een donkere oernevel in een eindeloze ruimte, de ontwikkeling van het geestelijk leven, dat het mij genoeg is hier een poos deel van uit te mógen maken en naar mijn krachten een heel klein beetje medeverantwoordelijk te mógen zijn. Wat er na de dood zou kunnen plaatsvinden, wacht ik rustig af.

Ik weet wèl dat wij voortleven in allen die na ons komen; dat iedere gedachte en handeling die wij denken en doen invloed kán hebben op gebeurtenissen na onze tijd en dat wij werken kunnen scheppen op velerlei gebied, die voort blijven leven en hun invloed blijven uitoefenen.

Bent U er zeker van dat 't prettig is persoonlijk altijd te leven? Wij kunnen het leven toch alleen bewust beleven tegen de achtergrond van de dood, zoals wij ons het licht bewust zijn door de duisternis en het goed door het kwaad. Dat alle mensen uit heden en verleden tenslotte lichamelijk op aarde terug zouden komen, lijkt mij organisatorische moeilijkheden te zullen geven.

Tenslotte de profetieën; ik lees uit Uw en uit andere brieven dat daar heel veel waarde aan gehecht wordt. Of ik daar ook aan geloof? Nu is toekomstverwachting iets dat evenals geloof, in alle mensen leeft, die zich maar even bezighouden met de mens en zijn wondere wereld. In het Christendom heeft deze toekomstverwachting de vorm van de profetieën gekregen. Ze zijn in menig opzicht wonderlijk en interessant, al zijn ze in deze tijd mischien niet meer zo wonderlijk als zij vroeger leken.

Een zekere mate van toekomstverwachting heeft de mens nodig om voort te kunnen gaan op 't vaak zo moeizame levenspad, maar een te grote aandacht daarvoor maakt ongeschikt voor de plichten die wij onderweg te vervullen hebben.

Trouwens, wij beiden weten toch nog een andere mogelijkheid om door 't leven te gaan. Wij kunnen toch van de mensen en de wereld waarin zij leven, houden en dat niet omdat dit alles eens volmaakt zal worden en een mooie toekomst wenkt, maar om die mensen en wereld zèlf.

Liefde vraagt immers nooit naar volmaaktheid, noch naar een toekomst en toch doet zij zorgend en zoekend naar betere wegen voortgaan.

Hoe zouden wij anders zo innig veel kunnen houden van die kinderen, waarvan wij weten dat ze nooit zelfs maar normaal zullen zijn; waarbij nooit van een mooie toekomst sprake zal wezen en van die kinderen die misschien nooit kindervragen zullen kunnen stellen.

A.J.G.D.

=====